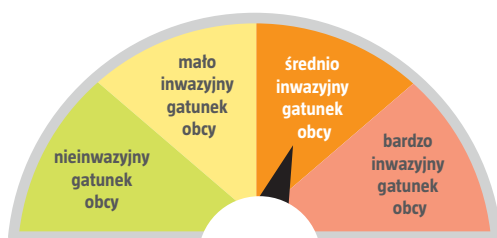

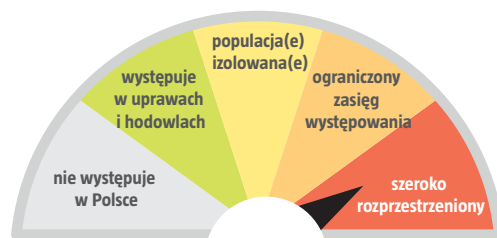
Koleczurka klapowana

Inwazyjne Gatunki Obce

Kolczurka klapowana *Echinocystis lobata*

Kategoria stopnia inwazyjności gatunku

Kategoria stopnia rozprzestrzenienia

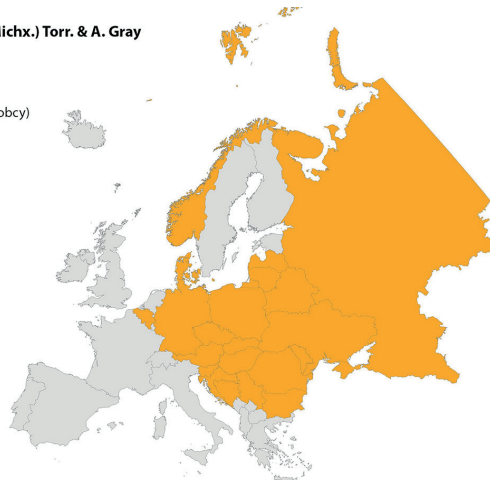
Występowanie na świecie

Naturalnym regionem występowania **kolczurki klapowanej** jest wschodnia i środkowa Ameryka Północna. W obrębie zasięgu pierwotnego rośnie na siedliskach żyznych, w lasach łęgowych, zbiorowiskach ziołoroślowych, w dolinach rzek i na obrzeżach jezior. Często można ją obserwować na lekko kwaśnych, zmiennowilgotnych glebach bogatych w substancje odżywcze. Natomiast nie toleruje zasolenia i zalania w okresie wegetacyjnym.

Mapa występowania kolczurki klapowanej w krajach Europy (2018)

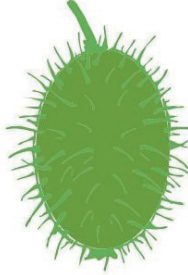
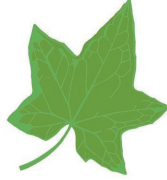
Echinocystis lobata (F. Michx.) Torr. & A. Gray
Kolczurka klapowana

- nie występuje
- występuje (gatunek obcy)

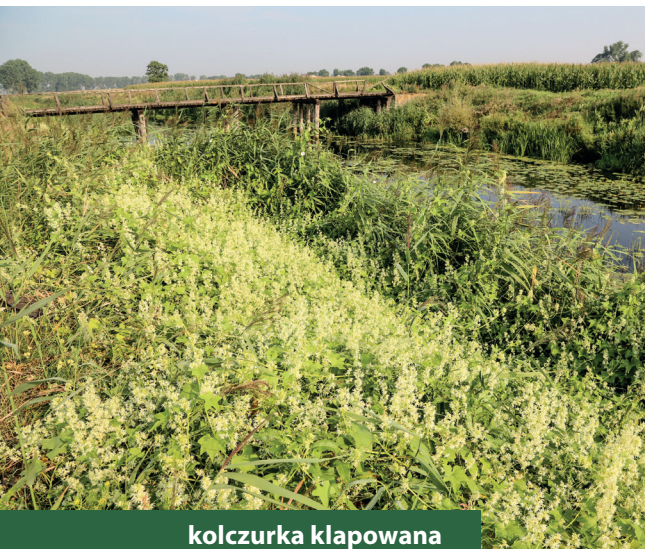

Charakterystyka gatunku

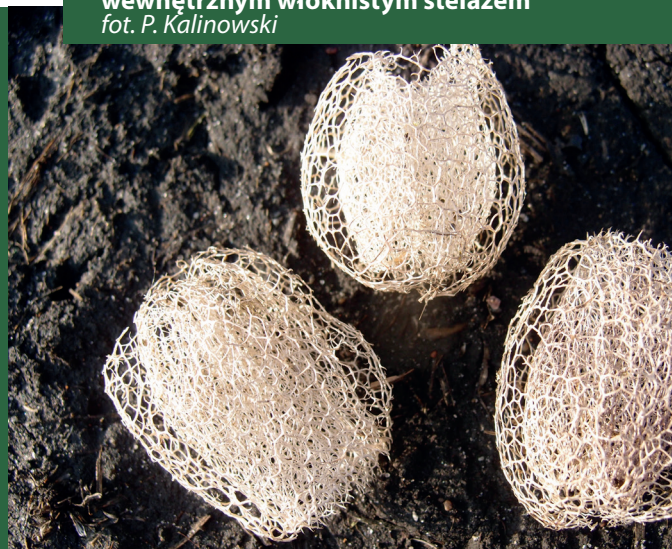
Kolczurka klapowana to jednoroczne, jednopienne pnącze, które w ciągu sezonu wegetacyjnego może dorastać do 8 metrów długości (według niektórych źródeł nawet do 12 metrów). Jako gatunek światłolubny wspina się po innych roślinach zielnych, krzewach i drzewach, znacznie ograniczając im dostęp do światła. To roślina owadopylna, choć możliwe jest samozapylanie. Nasiona mają dużą zdolność do kiełkowania do około 70%, a niektóre źródła podają, że nawet do 95%. W polskich warunkach klimatycznych zaczyna kiełkować na przełomie kwietnia i maja. Kwitnie masowo od lipca do września. Pędy zamierają i zasychają jesienią (październik). Szybki wzrost, duża ilość wytwarzanej biomasy i zdolność do porastania innych gatunków roślin to główne cechy ułatwiające kolczurce konkurencję z innymi roślinami. Jednocześnie ma ona szereg przystosowań ułatwiających kolonizację nowych obszarów. Unoszone na powierzchni wody owoce są z nurtem cieków transportowane na duże odległości, a wysuszone torebki z nasionami przenosi wiatr. Same nasiona rozprzestrzeniają się grawitacyjnie, są też transportowane z nurtem wody samodzielnie lub z całą torebką.

KWIATY	<p>Niepozorne kwiaty są rozdzielнопłciowe. W kątach tych samych liści razem wyrastają kwiaty męskie zebrane w wiechy oraz 1–2 kwiaty żeńskie.</p>	
OWOCE	<p>Jajowata torebka, długości 2,5–5,0 centymetrów, pokryta jest długimi, kolczastymi włoskami. Jej mięsiste ścianki wypełniają powietrze, dzięki czemu może unosić się na wodzie. W miarę dojrzewania zmienia barwę z zielonej na zielonożółtą, a po wyschnięciu na szarobeżową. Pęka na szczycie podłużnymi klapami. Wewnątrz w dwóch komorach znajdują się po dwa spłaszczone, ciemnobrązowe nasiona, które biernie z niej wypadają. Jedna roślina wytwarza 40–160 nasion. Owoce mogą utrzymywać się na uschniętych pędach nawet podczas zimy.</p>	
LIŚCIE	<p>Na łodydze znajdują się liczne, rozgałęzione wąsy czepne pochodzenia liściowego oraz jasnozielone, dłoniasto klapowane liście.</p>	

Suche owoce kolczurki klapowanej w okresie zimowym z widocznym wewnętrznym włóknistym steżem
fot. P. Kalinowski

kolczurka klapowana
fot. D. Kopeć

Występowanie w Polsce i preferowane siedliska

Kolczurka znajduje warunki korzystne dla swego rozwoju w wielu miejscach na obszarze całej Polski, na niżu i w niższych położeniach górskich. Powszechnie spotykana jest na siedliskach antropogenicznych, w pobliżu miejsc wcześniejszej uprawy, skąd rozprzestrzenia się na siedliska półnaturalne i naturalne. Najczęściej rośnie w dolinach rzecznych i w zbiorowiskach ruderalnych, to jest: wzdłuż rowów, kanałów i dróg oraz na śmietniskach. Jest składnikiem ziołoroślowych zbiorowisk okrajkowych z klasy *Artemisietea*, wiklin nadrzecznych, lasów łągowych oraz zbiorowisk szuwarowych. Pojawia się także w zbiorowiskach terofitów letnich (rośliny jednoroczne, które niekorzystny okres wegetacyjny przeżywają w postaci nasion) na okresowo odsłanianych brzegach wód. Preferuje lekko kwaśne, mocno zmiennowilgotne gleby bogate w substancje odżywcze. Nie toleruje zasolenia i zalania w okresie wegetacyjnym.

Mapa zasięgu występowania kolczurki klapowanej w Polsce (2018)

Echinocystis lobata (F. Michx.) Torr. & A. Gray
Kolczurka klapowana

Historia i sposób wprowadzenia do środowiska przyrodniczego w Polsce i Europie

W Europie **kolczurkę klapowaną** na przełomie XIX i XX wieku sprowadzono celowo jako roślinę ozdobną. Poza uprawą gatunek stwierdzono około 1904 roku. Pierwsze doniesienia dotyczące jej stanowisk w Polsce pochodzą z lat 30. XX wieku. Przyjmuje się, że do kraju roślina dotarła z dwóch kierunków: z Niemiec i Ukrainy. Pierwsze notowania pochodzą z Gubina, gdzie uprawiano ją jako pnącze w ogródkach działkowych, a jako uciekiniera z uprawy stwierdzono na gruzowisku w 1933 roku. W latach 40. XX wieku gatunek pojawił się w kilkunastu miejscach w Krakowie, a około 1950 roku w okolicach Lublina. W drugiej połowie XX wieku kolczurkę chętnie uprawiano w celach ozdobnych. Z upraw ogrodowych jej nasiona zawleczone z odpadami na składowiska, również w dolinach rzecznych. Pierwsze populacje na brzegach rzek i przystosowanie gatunku do hydrochorii (wodosiewność, wykorzystywanie przez rośliny wody do rozprzestrzeniania nasion) umożliwiły kolczurce w krótkim czasie ekspansję na duże odległości.

Zagrożenia powodowane przez kolczurkę klapowaną

Wpływ na środowisko przyrodnicze

Kolczurka klapowana jest uznawana za jeden ze 100 najgroźniejszych gatunków inwazyjnych w Europie i zaliczana do grupy tak zwanych transformersów, czyli roślin przekształcających opalone zbiorowiska. Przez bardzo szybki wzrost i wspinanie się po roślinach zielnych, krzewach i drzewach ogranicza im dostęp do światła. W ten sposób skutecznie konkuruje o składniki pokarmowe, wodę i przestrzeń, co ma niekorzystny wpływ na wzrost innych roślin i prowadzi do ich deformacji, osłabienia witalności i potencjału rozrodczego, a nawet do zamierania całych osobników.

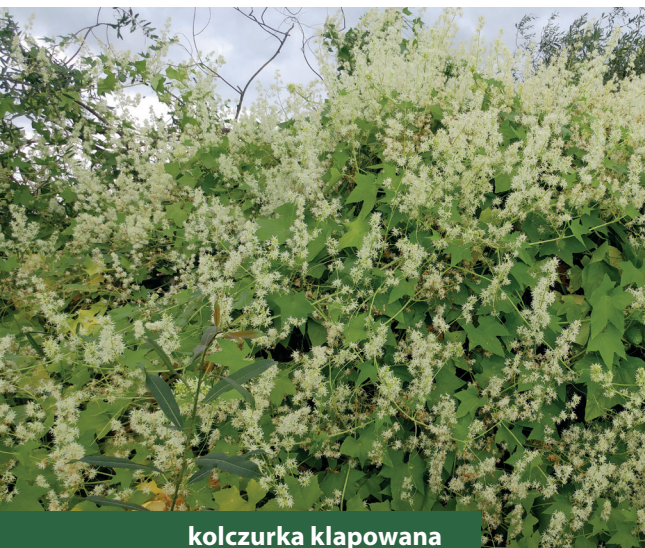
Przez masowe kwitnienie i obecność kwiatów atrakcyjnych dla zapylaczy powoduje ukierunkowanie zapylania – omijanie i słabsze zapylanie innych roślin przez owady, co w konsekwencji prowadzi do ograniczenia skuteczności rozmnażania rodzimych gatunków. Nasiona oraz części wegetatywne kolczurki mają własności allelopatyczne (wydzielanie substancji chemicznych), hamujące kiełkowanie i wzrost roślin innych gatunków.

Wpływ na gospodarkę

Kolczurka klapowana sporadycznie notowana jest na polach uprawnych i ich obrzeżach, dlatego rzadko zagłusza rośliny uprawne. Częściej spotyka się płaty kolczurki na fragmentach łąk i pastwisk sąsiadujących z opionowanymi przez nią brzegami wód. Ma to znaczenie, gdyż kolczurka stanowi potencjalne zagrożenie dla zwierząt gospodarskich. Jednocześnie jest naturalnym gospodarzem dla wielu groźnych chorób wirusowych, bakteryjnych i grzybowych, porażających w kraju liczne gatunki uprawne, na przykład ogórka siewnego.

Wpływ na zdrowie ludzi oraz zwierząt

Kolczurka klapowana to roślina lecznicza zawierająca **kukurbitacynę**. W ostatnich latach pojawiły się informacje o jej zastosowaniu w ziołolecznictwie. Wykazano jej działanie wydzielnicze, przeciwwzpalne, żółciopędne, przeciwgrzybicze i przeciw pasożytnicze. Jednak w większych ilościach

kolczurka klapowana
fot. Z. Celka

kolczurka klapowana
fot. B. Tokarska-Guzik

ma działanie szkodliwe, wywołujące biegunki i wymioty. Stanowi więc potencjalne zagrożenie dla ludzi w przypadku spożycia jej w większych ilościach. Z tego samego powodu jest potencjalnym zagrożeniem dla zwierząt gospodarskich wypasanych na opanowanych przez nią łąkach.

Działania podjęte w projekcie w ramach opracowania metod i pilotażowego zwalczania kolczurki klapowanej

W ramach projektu testowano **zwalczanie kolczurki za pomocą 3 metod (w tym jedna w dwóch wariantach) na łącznie 10 stanowiskach**. Ze względu na behavior gatunku i jego cechy testowane metody są proste w realizacji. Jedną z nich to **ściananie w okresie kwitnienia** za pomocą kosi spalinowej, co można stosować do zwalczania populacji wielkoobszarowych o dużym zagęszczeniu. Pozostałe metody, w tym **wrywanie w okresie przed kwitnieniem**, należy stosować głównie do populacji małoobszarowych i rozproszonych. Przykładowa metoda polega na wrywaniu siewek (i młodych osobników). Zabieg należy wykonać wiosną (pierwszy w połowie kwietnia), na wczesnym etapie rozwoju, kiedy rośliny dopiero wyrastają z nasion, optymalnie po pojawieniu się liści. Usuwane powinny być części nadziemne i korzenie. Zabieg należy przeprowadzić trzykrotnie w sezonie wegetacyjnym, w odstępach dwutygodniowych. Z uwagi na niewielką ilość biomasy i brak zagrożenia powodowanego przez pozostałości kolczurki (gatunek nie rozmnaża się wegetatywnie) rekomenduje się pozostawienie wyrwanych roślin na miejscu zwalczania do naturalnego rozkładu. Prace powinny być kontynuowane w kolejnych sezonach przez 2–4 lata.

zwalczanie kolczurki klapowanej –
wrywanie przed kwitnieniem
fot. Z. Celka

zwalczanie kolczurki klapowanej –
wrywanie przed kwitnieniem
fot. Z. Celka

To efektywna, prosta i tania metoda, wymagająca jednak dużych nakładów pracy. By ją zastosować, nie trzeba korzystać z jakiegokolwiek sprzętu, a realizacja prac nie wpływa negatywnie na środowisko.

Więcej informacji o kolczurce klapowanej i metodach jej zwalczania zamieszczono w Kompendium opublikowanym na stronie:

www.projekty.gdos.gov.pl/igo
www.gov.pl/gdos

Opracowanie:
Euro Pilot Sp. z o.o., Warszawa
www.europilot.com.pl